

En friare folkkyrkas relation till de traditionella frikyrkosamfunden

av Ulla Bardh

Med en vanlig formulering nu för tiden sägs det att Svenska kyrkan vid millennieskiftet skildes från staten.. Den sanningen behöver begrundas och problematiseras - också av de gamla frikyrkosamfunden. Våren 2008 hölls en konferens med temat »Vad är en frikyrka? Nio författare speglar olika frikyrkoaspekter av frågeställningen«, återgivna i *Tro & Liv* 2008:1. Min artikel kan läsas som ett komplement där jag fokuserar på församlings- och samfunds-Zkyrkosyn.

Församlingen som sakrament, är titeln på en avhandling i kyrkovetenskap som jag försvarade i maj 2008. Den koncentreras kring församlings- och samfundsfrågan, ecklesiologin, med tonvikt på dop och medlemskap.' Trettio intervjuade medlemmar i MK, SAM, SB, SMF och ÖM synes ansluta sig till min tes att den lokala församlingen inom den traditionella frikyrkligheten uppfattas som en gåva, en nådegåva.[^] Jag kallar den sakrament eftersom varje lokal församlingen, enligt min mening och frikyrkliga övertygelse, har del i den universella kyrkans kännetecken som en, helig, universell och apostolisk. Församlingens grund och centrum är Jesus Kristus, som genom sin Ande och sitt ord föder och förnyar den i gemenskap och vittnesbörd.

Det är utifrån denna ecklesiologiska grundsyn som jag vill hävda att företeelserna folkkyrka och frikyrka fortfarande är för handen. Även om t ex de äldsta kyrkorna i Sverige, romersk katolska och ortodoxa kyrkorna, efter år 2000 är frikyrkor i betydelsen *trossamfund fria från staten*, synes de inte finna

benämningen lämplig eller adekvat. Om de samfund som tillhör den sk frikyrkofamiljen inom Sveriges kristna råd fortsättningsvis väljer beteckningen frikyrka är grundbetydelsen *den kyrka som bekänner sig till den medvetna, frivilliga anslutningen till församlings- och kyrkogemenskapen, dvs trossamfund och församlingar vars grund för medlemskap är den personligt bekända tron?*

Axelsson summerar några historiska honnörssord rappt och rättmätigt: »frivilligt deltagande, frivillig nattvardsgång, frivilligt medlemskap, frivilligt dop, frivillig kollekt samt frivilligt [oavlönat] arbete.»

Runt år 2000 och därefter har flera händelser av stor vikt för den samlade svenska kristenheten ägt rum, som bör studeras. Jag avser ett antal teologiska och organisatoriska processer och beslut av genomgripande kyrkohistoriskt och ecklesiologiskt intresse. Det handlar om Nybyggets/EFK:s etable-ring, SMF:s förändringsprocess till SMK, bildandet av Pingst fria församlingar i samverkan (Pffs) samt de ekumeniska församlingarnas fortsatta expansion och konfessionella breddning. Slutligen har SvK:s relationer till staten förändrats radikalt vid det senaste millennieskiftet." Trosutsagan att den kristna kyrkan är *en* enda tydliggörs genom det faktum att alla kristna oberoende av samfund berörs av samtliga dessa händelser.

Denna, med nödvändighet skissartade artikel, centreras kring SvK:s förändrade situation belyst

utifrån relationer och lärosamtal mellan denna kyrka och frikyrkligheten. Jag väljer att i första hand belysa några specifika teologiska frågor: Folkkyrkans syn på de frikyrldiga trossamfunden, religionsfrihets- och kyrkorättsliga frågor samt det ekumeniska samverkansklimatet. Slutligen aktualiserar jag frikyrklighetens klassiska frågor till folkkyrkan utifrån SMK:s och SvK:s officiella överenskommelse om kyrkogemenskap.

Svenska kyrkans förändrade relationer till staten

År 2000 inträffade den största förändringen i SvK:s liv efter reformationstiden. Det som riksdag och regering då effektuerade var att separera de två siamesiska tvillingarna kyrka och stat i vårt land. Den politiska motiveringen var att avlägsna SvK från den samhällliga arenan eftersom den dittiUsvarande ordningen mellan kyrka och stat numera uppfattas som orimlig i en modern stat. Även om reformer genomförts för att stärka kyrkans självständighet ända sedan 1890-talet och fram till millennieskiftet 2000 har staten på ett delvis oegentligt sätt behållit makten över kyrkan.'

I de många debatter och beslut gällande SvK, som förekom i slutet av 1900-talet, kunde både stat och kyrka samla en majoritet för förändrade relationer bakom sig. Man enades om att kyrkan skall verka som en evangelisk-luthersk folkkyrka samt vara rikstäckande och demokratisk.''' Det betydde att SvK:s övergripande historiska och traditionella identitet i stort sett bevarades.'

Det som skett vid relationsförändringen kodifierades i *Kyrkoordning anta-g^en* av kyrkomötet den 12 juni 1999 samt i *Lag om Svenska kyrkan* 1998:1591.** Vad relationsförändringen mellan SvK och den svenska staten egentligen innebär efter år 2000 är inte självklart. I min avhandling *Församlingen som sakrament*, finns åtskilligt material om SvK:s lära och praxis. Särskilt tydlig blir jämförelsen mellan å ena sidan en kyrkosyn tolkad av en enhetskyrka/ folkkyrka och å andra sidan den frikyrkliga väckelsens och de framväxande frikyrkosamfundens hävdande av den

personliga bekännelsens församling. Den tidigare relationen har utvecklats från total konfrontation till konstruktiva lärosamtal.

Svenska kyrkan som Kristi kyrka och frikyrkosamfunden som fria samfund

Den tidigare starka konfrontationen mellan frikyrkosamfunden och enhetskyrkan handlade ytterst om kyrkans sanna väsen. Väckelsens och frikyrkosamfundens hävdande av den nytestamentliga församlingen innebar att dessa ledare underkände SvK som kyrka. De menade att den utgjorde en statlig institution, ett salighetsverk, en hållning som politiska grupperingar därtill hävdade med allt större tyngd. Baptistättlingen, senare ecklesiastikministern, Arthur Engberg, stod för några av de mest provocerande uttalandena.' SMF:s dominerande ledare P P Waldenström hävdade på kyrkomötet 1908 att SvK:s inte var något annat än »en obestämd folkmängd, boende inom vissa gårdsgårdar». Denna kyrkas församlingar var inte kristna församlingar uppbyggda av troende människor utan geografiska enheter.'''

Efter år 2000 befinner sig SvK i en radikalt förändrad situation. F d regeringsrådet Per Dahlman hävdar att medlemmar i samtliga fria kyrkor och samtund samt övriga Icritiker av »statskyrkosystemet* med nödvändighet bör ändra attityd:

SvK:s frikoppling från en i praktiken helt sekulariserad stat innebär i rätt hög grad att SvK:s ställning som kyrkomanifestation - ett förverkligande här och nu av Kristi kyrka, den i trosbekännelserna erkända och bekända Kyrkan - synbart och konkret förstärktes. Förändringarna år 2000 bör innebära att andra trossamfund i Sverige knappast längre kan från-känna SvK »kyrkokaraktär» med hänvisning till statsankn) tningarna. ... reformerna bör därmed i viss mån ha förhöjt övriga samfunds »kyrkoställriing« både samhälleligt och kyrkligt-religiöst."

Dahlmans sista påpekande om förändringen av kyrkans status som trossamfund, av dess kyrkoka-

raktär, kan riktas till två skilda grupperingar som tidigare ifrågasatt huruvida SvK verkligen är en sann kyrka, nämligen frikyrkomedlemmar samt representanter för »statsapparaten«. Väckelsens hävdande av troendeförsamlingen med anspråk på att gestalta den nytestamentliga församlingen innebar, som tidigare framgått, ett förnekande av den territoriella enhetskyrkan som en sann Kristi kyrka. Gentemot kritiken av förändringen kyrka/stat runt millennieskiftet 2000 att den inte var tillräckligt radikal bör man rimligen hänvisa till SvK:s historiskt betingade situation med demokratisk styrning också genom politiska partier, riksdag och regering.

Under avsevärd tid fanns från SvK:s sida en officiell attityd att betrakta frikyrkosamfundet som inomkyrkliga rörelser. Från folkkyrkans tidigare ledare finns uttalanden med denna andemening.¹ Rent generellt har den s k kyrka-statfrågan komplicerat de ekumeniska relationerna under hela 1900-talet. I efterhand kan man fråga sig, om inte den utdragna, ofta hetsiga debatten om kyrka-stat och religionsfrihet kunnat undvikas och en lösning kunnat komma till stånd långt tidigare.

Mycket har hänt sen religionsfrihetslagen antogs 1951 då SvK tillerkändes status som trossamfund och frikyrkorna för första gången ansåg sig ha fått mänskliga rättigheter motiverade utifrån religionsfriheten. Det är i sammanhanget överraskande att konstatera att argumentationen från de tidiga folkkyrkoförespråkarna traderas av biskopar verk samma under de sista 20-30 åren.²

Ett av SMF:s tidiga och SMK:s fortsättningsvis starka kärnområden sammanfaller delvis med Karlstads stift. I ett samtal med Erik Lindberg 1993, rubricerat: Biskop Bengt Wadensjö i Värmland ser inte SMF som ett självständigt samfund,³ SMF kallar han för »en andlig värmestuga« och detta är menat som ett positivt omdöme. Biskopens historiska analys sammanfattas i följande ord:

SMF växte fram då folkkyrkan inte hade några församlingshem. Den tillgodosåg inte människors

behov av gemenskap. De som tillhör kyrkan stöder den ekonomiskt. Däremot kan du aldrig utträda ur Guds omsorg - eller kyrkans förbön.

I folkkyrkoteologisk anda jämför Wadensjö judarnas utkorelse som Guds folk och det nytestamentliga gudsfolket samt även templet och synagogan med deras olika funktioner: »Det tragiska var att synagogan [SMF] såg sig tvungen att bilda eget samfund.* SMF har utvecklat »folkkyrkliga drag« och Wadensjö jämför SvK:s och SMF:s fördelar: »Kyrkan är bra på diakoni och Missionsförbundet på ungdomsarbete*, därför bör de samordnas. Biskop Wadensjö's tolkning mötte motsägelse, framför allt från Värmland där dåvarande distriktsföreståndare Ingemar Nilsson utifrån SMF:s konstitution såg det som angeläget att uppta en dialog både med de egna församlingarna och med SvK:

Biskop Wadensjö generaliserar när han säger att folk i Värmland inte ser SMF som ett särskilt samfund ... en övervägande del ser SMF som ett eget samfund. Om man inte betraktar sig som ett samfund kan man inte heller se sig som en församling. Då blir man en förening inom SvK.

Nilsson är positiv till samarbete med SvK, inte minst i glesbygden. »Då handlar det om två samfund som tar ett evangeliskt ansvar för bygden man lever i.«⁴

Biörn Fjärstedt, tidigare biskop i Visby stift, ordförande i lärosamtalen mellan SB och SvK, lämnar i en bilaga till den ofSciella rapporten sin egen analys av det ekumeniska läget.⁵ Fjärstedt tolkar, utifrån stiftets aktuella situation, inludive kyrkobeståndet, frikyrkosituationen på ön som familjedominerad och den nya ekumeniken som ett bussande av åldrade medlemmar från det ena kapellet till det andra. Begrepp som syndernas förlåtelse till Sveriges folk, sockenkyrkans centrala roll, den dubbla ansvarslinjen, frikyrkosamfund som trossamfund eller inomkyrkliga rörelser i SvK, är begrepp som ligger under analysnivån och definieras inte.

Religionsfrihetsaspekter

Frikyrkofolkets mest profilerade kritik av folkkyrkan ligger nära kyrkosyns- och församlingsfrågan, och har framför allt konkretiserats i krav på religionsfrihet. En radikal religionsfrihetstolkning innebär att separation mellan kyrka och stat är en självklarhet. Detta har också varit flertalet av de frikyrkliga ledarnas ståndpunkt. Utifrån en sådan hållning är SvK:s förändrade status kring millennieskiftet otiUfredställande. Dock kan den bettaktas som en så långtgående frigörelse att det blir omöjligt att fortsättningsvis negligera SvK som ett trossamfund. Ett viktigt observandum är att lagen 1951 ersatts genom tillkomsten 2N *Lagen om trossamfund* (1998:1591)."

Ärkebiskop emeritus Gunnar Weman, den kyrkoledare som lyckades ro den stora kyrkoreformen i hamn, påminner om att det i 1900-talets slutskede endast var möjligt att finna en kompromisslösning. Det historiska beslutet måste sanktioneras av både dem som länge eftersträvat förändrade relationer mellan kyrka och stat och dem som i det längsta sökte motarbeta beslutet. "Weman tolkar SvK:s nya villkor och ordning:

Positiv för självkänslan - negativ med tanke på den snabbt ökande politiseringen. Vi var många som trodde att vi tydligare och snabbare skulle ta oss ut ur de förtroendevaldas grepp. Verldigheten har blivit den motsatta i både kyrkomöte, kyrkostyrelse och stiftsstyrelse. I församlingarna är det ungefär som förut. Teologiskt har SvK blivit mindre episkopalt styrd och mycket mera kongregationalistisk i sitt sätt att vara. Man kan också uttrycka det så: Ämbetet har reducerats som en del av SvK:s kännetecken och de förtroendevalda har tagit över - också teologin.

Weman bedömer folkkyrko-modellen som en omöjlighet i ett längre perspektiv, men personligen menar han att ingen bättre modell för att bevara SvK:s öppenhet stod till buds vid den aktuella tiden."* Några lagar i den nya kyrkoordningen kan sannolikt från de

fria samfundens sida uppfattas som undantag från relationsförändringen. Det gäller *Begravningslagen* och *Lag om kulturminnen* mmP Staten markerar att SvK:s kyrkobyggnader är av symboliskt värde. Det antikvariska och ekonomiska ansvaret bärs av både kyrka och stat medan inga motsvarande bestämmelser gäller för andra kyrkors och samfundets kyrkobyggnader.

En positiv nyhet är konsekvensen av *Lag om avgift till registrerat trossamfund*, 1999:291. Genom denna lag får SvK fortsatt hjälp av staten att samla in medlemsavgifterna, tidigare kyrkoskatt, nu benämnd kyrkoavgift. Staten erbjuder dessutom genom denna lag samma hjälp till andra trossamfund. Gunnar Weman, ser positivt på att frikyrkosamfundet har accepterat att uppta kyrkoavgift via skattsedeln. Om så inte skett hade uppbörden utgjort SvK:s fortsatta förmån och då hade statkyrkligheten bestått som en stämpel«.

Frågan om frikyrkosamfundets rätt att utnyttja den statliga uppbörden av kyrkoavgiften har sannolikt problematiserat frikyrkomedlemmarnas medlemskap i SvK, deras kyrkopolitiska engagemang samt dopet som tillhörighetskrav. Det ena frikyrkosamfundet efter det andra har accepterat erbjudandet om kyrkoavgiften. Avgiften följer procentsatsen i % av medlemmens inkomst. Merparten, c:a 70 % av avgiften, går till medlemmens respektive församling medan resterande medel fördelas inom respektive samfund som församlingsbidrag och bidrag till pionjärinsatser. Medlemmarnas anslutning till systemet har successivt ökat och omfattas nu av alla traditionella frikyrkosamfund.

Inte alla frikyrkoekumener var positiva till erbjudandet att utnyttja statens kyrkoavgiftsservice. Den ekumeniskt högst trovärdige Olle Engström, mångårig SMF-representant i KV:s ledning, invände:

Vi har ju inga medlemsavgifter, är i den meningen inga »föreningskyrkor» ... Offrandet hos oss bygger på frivillighet och är till största delen anonymt. Det är en befängd tanke att vi skulle låta staten uppbära en avgift till oss.

kanske tom kallad »frikyrkoskatt» ... Statlig uppörd av avgifter - och kanske med kronofogdens hjälp att driva in obetalda sådana! Om SvK vill ha det systemet är deras ensak. För oss skulle det strida mot elementära övertygelser om den kristna församlingens karaktär.^"

Detta uttalande tolkar jag som ett eko från en tidigare och mer radikal religionsfrihetsdebatt. Många frikyrkomedlemmars paradoxala kluvenhet till medlemskap i frikyrkosamfund respektive SvK vittnar om att frikyrko- och folkkyrkorelationen är långt ifrån bearbetad på församlingsnivå. Å ena sidan äger de många en övertygad frikyrklig identitet knuten till trossamfund som är oberoende av staten och lokala församlingar baserade på den personliga trons bekännelse och dopet. Å den andra sidan verbaliserar de vid förfrågan snart sagt alla typer av argument för och emot medlemskap i SvK som speglar den dynamik som fortfarande råder mellan frikyrkofolk och den svenska folkkyrkan. Än mer anmärkningsvärt än det som dubbla medlemskapet är det faktum att åtskilliga frikyrkomedlemmar inte bara tillhör utan arbetar i SvK och bekläder kyrkopolitiska förtroendeuppdrag. Biskop Fjärstedt kommenterar situationen i Visby stift:

Det händer att baptister eller missionsförbundet, som också tillhör SvK låter sig väljas till kyrkoråd, kyrkonämnd etc och alltså ingår i beslutande organ i SvK och att de samtidigt rent av ingår i motsvarande beslutsorgan i det frikyrkliga samfundet, som de också är medlemmar i.

Fjärstedt nämner därtill exempel på personer som samtidigt är ordförande i en kyrklig nämnd och i den lokala missionsförsamlingen, som i sin tur kan inrymma medlemmar med olika frikyrkotillhörighet.^'

Sakramentens giltighet

Väckelsens protest och krav fokuserades på frågorna om dop, nattvard, ämbete. Enhetskyrkans och statens anspråk gällde rätt lära, rätt bruk och rätt ämbete, dvs

rätt sakramentsförvaltning, medan de nya andliga rörelserna krävde sk rena nattvardsgudstjänster med troende präst. Friförsamlingarnas egen praxis med dop, nattvard och andliga ledare utsedda av den demokratiskt styrda församlingen, ledde till de som lekmannadopen^^, den villkorliga vigseln och jordfästningen. Stor oklarhet råder kring den gamla frågan om upplåtande av SvK:s kyrkorum för frikyrklig gudstjänst.^' Uppenbart löper de sakrumentala konflikterna parallellt med de kyrkorättsliga och handlar ytterst om kyrko- och församlingssyn. Härvidlag innehåller mitt källmaterial åtskilliga exempel gällande SvK:s tolkningsföreträdare i kraft av dess ställning som majoritetskyrka.

SvK är en evangelisk-luthersk folkkyrka organiserad i stift och därtill och i ännu högre grad präglad av olika kyrkogrupeer. Den teologiska grundsyn som de respektive låg-, gammal- och högkyrkliga företrädare utifrån en medveten teologisk övertygelse måste beaktas tillsammans med de grupper som mer eller mindre medvetet bejaktar den dubbla ansvarslinjen, dvs en politisering av kyrkans inre liv, i »demokratis» namn. Allt detta har bäring också på lära och pastoral praxis: i detta fall på dop och tillhörighet. Sannolikt är Eva Reimers avhandling *Dopet som kult och kultur* representativ för grupper som ser kyrkan inte enbart som bärare av tro utan också som bärare av tradition och kultur.^*

Reimers utgår ifrån antagandet att den sekulariseringsprocess som Sverige befinner sig i »innebär både möjligheter och risker för SvK«. Hon tolkar SvK både som kulturbärare och trossamfund och menar att den som kulturbärare är unik i förhållande till andra samfund.^' I sin dopanalys av intervjuer med föräldrar och präster vill hon hävda »att den kyrkligt ovanes tolkning av dopet och den kyrkliga tolkningen av dopet [utifrån Reimers material] uppvisar en anmärkningsvärd samsyn». Den goda sekulariseringens och modernitetens dopföräldrar agerar »utifrån en mer öppen och allmänlig kyrkosyn och trosuppfattning. De använder dopet som en livscykelrit och som ett redskap för att ut-

trycka sin solidaritet med det egna samhället*. Av detta skäl bör människor, enligt Reimers, som ej säger sig dela kyrkans tro men ändå önskar döpa sina barn, bejakas i stället för att ifrågasättas. Det skulle innebära en »stor skada om SvK gick i riktning mot något annat än en öppen folkkyrka».[^]

Uppenbart utgör i dagens läge dop-, vigsel- och sorgesamtal några av de viktigaste kommunikativa tillfällen mellan kyrkans präster och medlemsfamiljer kring lära och liv; evangelium konkretiserat. Även om man inte delar Reimers tolkning av dopet utgör frågeställningen en adekvat och väsentlig fråga till Svenska kyrkan. En ny begrundan av barndopet och de nu så frekventa medvetna dop som sker inför konfirmation behöver fortsättningsvis bearbetas teologiskt.

I mitt avhandlingsmaterial aktualiseras sakramentsfrågan endast indirekt genom att man refererar till i vilken ordning barndop och vilken officiant som betjänat dem eller andra frikyrkokristna.[^] En för vissa församlingar olöst fråga är huruvida frikyrkoförsamlingen bör döpa barn som inte tillhör församlingens närverk av betjänade.^{^*} En till ämbetet relaterad fråga gäller pastorers och prästers andliga och sociala status. Endast hos medlemmar i SAM kan man finna förståelse av t ex begreppet att SvK:s präst är den »rätte läraren*. Andra intervjuade kan känna sig provocerade då samfundens pastorer ifrågasätts på teologisk eller kyrkorättslig grund.[^]

Frikyrkliga pastorer och teologer reagerar även på SvK:s församlingars bedömning av och diarieförande av kyrldiga handlingar utförda i den frikyrkliga församlingens/samfundets ordning, dvs dop, konfirmation, vigsel, begravning. Problemet med betjänande vid ekumenisk nattvard upplevs ofta som en i längden orätt ordning.[^] Frikyrkoförsamlingen ber ofta församlingens gästande präst eller biskop vara huvudofficiant i sin ekumeniska nattvardsgudstjänst, medan SvK inte alltid ber gästande frikyrkopastor ens att assistera, dvs det uppdrag som lekman inom SvK kan utföra. Slutligen ifrågasätts paragrafen i SvK:s kyrkoordning att svensldtyrklig präst skall anmäla hos

kyrkoherden i frikyrkoförsamlingens område att hon eller han skall predika, leda nattvard eller utföra annan kyrklig handling i friförsamlingens gudstjänst."

En nyttig spegling av folkkyrkans reaktioner ger Sven Thidevall då han kommenterar ämbetsfrågan i relation till frikyrkosamfundet. Undantag gäller för MK, som har kyrkogemenskap med SvK och där samverkan följaktligen ej hindras av ämbetsproblematiken. Thidevall har observerat att vissa stora frikyrkoförsamlingar och deras pastorer kan uppleva stor glädje över att få tjäna som »förrättningskyrka*. Ett frikyrkligt missnöje kan i sådana lägen uttryckas gällande SvK:s kyrkosyn avseende dop, vigsel eller begravning utförda i frikyrklig ordning. Argumenteringen emot SvK:s kyrkorättsliga regler kan, enligt Thidevall, formuleras i stil med:

Jag ledde en begravning enligt SvK:s ordning [dvs i den begränsade betydelsen att SvK:s handbok användes], i en av SvK invigd kyrkobyggnad, och ändå kategoriseras den som utförd »i annan ordning* [än SvK:s egen ordning].«

Sådana mer eller mindre tydligt uttalade krav på »jämlighet* kan, enligt Thidevall, tyda på en omedvetenhet om eller en missaktning av den egna församlings- och ämbetssynen, liksom av SvK:s kyrkosyn och kyrkorätt. Vad säger den ovan refererade inställningen om frikyrkopastorernas självbild i relation till SvK? Är frikyrkans traditionellt tvetydiga hållning till den gamla statskyrkan fortfarande obearbetad? Handlar det fortfarande om att frikyrkorna och SvK upplever sig som lillebror respektive storebror? Sannolikt döljer sig här en frikyrklig upplevelse av en majoritetskyrka som konserverat prästcentrering och storebrorsattityd samt en lika tydlig minoritetskänsla bland frikyrkopastorer som framkallar krav på ömsesidigt erkännande av ämbetet. Denna förväntan på »ekumenisk jämlighet* var sannolikt främmande för den tidiga troendeförsamlingen med dess exklusivitet. Enligt Thidevall förekommer inte likartade reaktioner hos katolska eller ortodoxa präster verksamma i Sverige.

Kyrkorättsliga hinder för harmonisk samverkan

Gamla kyrkorättsliga hinder gällde ännu under 1900-talet de andliga rörelsernas och samfundens rätt att existera, men de påverkade också medborgarnas civila villkor. Här har tidigare nämnts t ex lysning, äktenskap, barns status men också tillträde till vissa yrken. De erfarenheter som källmaterialets informanter redovisar, gäller den tid då samfunden haft ekumeniska förväntningar på varandra, och in-formanternas hänvisar ofta till SvK:s bundenhet vid lagar och förordningar.

Det faktum att SvK efter relationsförändringen är en relativt fri kyrka nedtonas eller utelämnas ibland i samtal efter år 2000. Kyrkan som fungerande gudstjänstfirande församling är sannolikt samma kyrka och trosgemenskap före och efter 2000. Gunnar Weman påpekar att den nya kytkolagen har en stark kongregationalistisk tendens. Att kyrkan samtidigt är episkopal får konsekvenser också ekumeniskt. Även om lagen om SvK inte föreskriver episkopatet har biskoparnas funktion stärkts genom att biskopsmötet nu utgör en fast institution. Enligt Thidevall kan kyrkopolitiska grupper som vill utnyttja församlingarnas starkare ställning, i kongregationalistisk anda kräva ett större mandat t ex gällande den lokalekumeniska hållningen än stiftsledningen finner lämpligt. SvK:s nya ordningar innebär en radikal nyansats även för den svenska staten och de myndigheter som tidigare reglerade SvK:s tro och praxis. De hade tidigare ett mycket starkt inflytande och den makten kan ha försvagat medvetandet om att SvK var och är en kyrka."

Demokratin inom SvK är självfallet en avgötande fråga där olika grupperingar kan ha olika meningar. Den »dubbla ansvarslinjen* kan försvara delaktighetsprincipen: Med någon form av »församlingsmöte* skulle möjligen i % av kyrkans tillhöriga/medlemmar representeras, medan de politiska (numera även opolitiska) nomineringarna ger ett valdeltagande runt 10 %. SvK:s utredning om demokrati och delaktighet

tillsattes 2003 och har avgett rapporten *Demokratin är en successiv uppenbarelse?*⁷ Den belyser framför allt tre perspektiv: kyrkans demokratiska identitet, biskoparnas ställning samt valsystem och representationsprinciper. En av många möjliga slutsatser formuleras enligt följande:

Vi anstränger oss att förstå vad Gud vill med oss och att formulera det bästa möjliga svaret. Det är så vi känns igen: genom ett ständigt pågående »samtal* om hur vi tillsammans skall förstå och besvara Guds tilltal. Demokrati i kyrkan innebär därmed *en pågående uppenbarelse, den form och procedur genom vilken Gud ger sig till känna och genom vilken vi blir kyrka*, (min kursivering)

I *Svensk Kyrkotidnings* temanummer om demokrati återfinns flera positiva tolkningar av den nya kyrkoordningen." Kerstin Bergman ser valmanskåren som sakramental på dopets grund. Björn Skogar pläderar för det världsliga regementets fortsatta ansvar för samhälle och kyrka och efterfrågar en kvalificerad utbildning för kyrkans förtroendevalda."

Det är snart sagt omöjligt att jämföra en frikyrka och en folkkyrkas grundläggande villkor.

Materialet som jag hittills utgått ifrån är signaler från gräsrotsnivån, dvs frågeställningat som representativa frikyrkomedlemmar aktualiserat i samtal förda redan för 15 år sen. Avslutningsvis vill jag antyda vilka teologiska huvudfrågor som belyses i några av de lärodialoger som rapporterats under senare tid. Det gäller främst de särskiljande ekumeniska frågorna om dop, medlemskap och ämbete, dvs ecklesiologin.

Ekumeniska biskopsutsagor om frikyrka och folkkyrka

De flesta frikyrkliga har erfarenhet av allianssamverkan med SvK. Men de delar av mitt källmaterial som vittnar om ekumenik, syftande till arbete för kyrkans synliga enhet, är tunt och desillusionerat. Ingen bör bortse från den majoritets- och minoritetssituation som är för handen inom svensk ekumenik.

De officieUa överenskommelserna mellan SvK,

MK och SMF/SMK är av vital betydelse för dessa och andra samfund.¹⁶ I samtliga dessa dialoger framgår det att SvK för närvarande ser sig som en dominant part i den ekumeniska rörelsen. Ibland har man anledning att tro att kyrkornas samstämmighet i lära och liv är långt rikare än de negativa incidenter antyder som blir massmediala.

En internationellt erfaren ekumen, Jonas Jonson, tidigare biskop i Sttångnäs stift, fick i relation till det frikyrkotäta Närke en ogynnsam ekumenisk samarbetsdebut. Vid sitt första sammanträffande med frikyrkokollegorna i Örebrobygden 1992 påtalade han i Carl tienrik Martlings anda att frikyrkosamfundet bidragit till sekulariseringen.¹⁷ Därtill gjorde han gällande att den katolska kyrkan och de s k invandrarkyrkorna var mer lämpliga samarbetspartners för SvK än frikyrkorna. Jonsons pedagogiska eller teologiska ansats misslyckades med att signalera samarbetsvilja gentemot frikyrkopastorerna och mötet lät tala om sig över hela landet."

Ytterligare ett exempel på biskopsuttalanden om folkkyrka och frikyrka härrör från SAM:S 150-årsjubileum 2003 då biskopen i Växjö stift, Anders Wejryd, framförde en hälsning. Några ord om vikten att:

vara flera, att inte vara isolerad i sin församling, inte isolerad i sin tid, utan erkänna och ta vara på sina rötter och sina medmänniskor. Det håller inte i längden med kyrkor och samfund som är åsiktsgemenskaper. Vi är ödesgemenskaper, med rum för mer mångfald, som Gud vill föra oss in i. Därför har vi som kristna i två trossamfundsgemenskaper ansvar för att tänka och tala väl om varandra och djupare försöka förstå varandra. Då kan det bli något gemensamt för och av oss igen ~ med tiden.

Jag noterar här att Wejryd markerar kyrkosyn dvs talar öppet om två olika ecdesiologier med gemensamma rötter, förenade i vad han kallar »ödesgemenskap* och ett enhetsmål.

Dävarande ärkebiskop KG Hammars uttalanden i hemmaekumeniska frågor har växlat. I början av sin ärkebiskopstid var han optimistisk om organisatoriska steg mot enhet: »Snart går vi ihop med Missionsförbundet» och menade att det endast handlade om en kortare tidsperiod."¹⁸ En kärvare ton användes i samband med officiella lärosamtal endast två år senare:

Vi är besvikna över att våra samarbetspartners är så otåliga över att förändringen inte blev större ... Men vad förväntade man sig? Förändringen sker långsamt ... Det handlar om en mental omställning, både när det gäller SvK:s syn på sig själv och inte minst svenska folkets syn på SvK.

Hammar synes liksom flera av biskoparna stå trygg i sin sakramentala foUdcyrkoidentitet med hänvisning till BiUings kyrkosyn som relevant också idag:

Det är inte kyrkans medlemmar utan kyrkan som är bärare av beaktelse. Den traditionella frikyrkliga frågan är: tror du? Svarar du ja, har du rätt att tillhöra församlingen. Vår kyrkosyn är knuten till den kollektiva beaktelsen. Det är en sakramental kyrkosyn. Den är tydligare nu när dopet är vägen in i kyrkan.

Kommentaren är teologiskt relevant och intressant men tyder på en bristande uppdatering av de fria samfundens sätt att i handböcker och ordningar rekommendera tro, dop, medlemskap. Framför allt synes Hammar inte räkna med de divergerande spiritualiteter som företräds och praktiseras i församlingar och samfund tillhöriga *hela* frikyrkofamiljen.

En förstärkning av lekfolkets och de förtroendevaldas roll är det som Hämmat hoppas allra mest på. Han menar att SvK för 50 år sen var en prästkyrka och att den idag tenderar att vara de förtroendevaldas och anställdas kyrka:

De vanliga kyrkotillhöriga har svårt att finna sin roll. De är den tredje kraften ... Vi måste utbilda lelcfolket i folkrörelsekunskap.¹⁹*

Det som Erik Lindberg med all rätt benämner ett irritationsmoment mellan SvK och frikyrkosamfunden är SvK:s reordination av t ex missionspastorer som övergår till tjänst i SvK. Det gäller alltså ämbetsfrågan, den svagaste punkten i det *Förslag till överenskommelse om kyrkogemenskap* som tidigare behandlats. Hammar säger:

Våra kyrkostrukturer är för olika ... SMF ser sig som ett samlande förbund för i princip självständiga församlingar, SMF kan inte besluta för församlingarna. Därför har den ekumeniska processen med SMF förts ner på lokal nivå.

Internationellt skulle Hammar »kunna tänka sig att SvK kan ingå i en stor katolsk, i betydelsen allmänkyrklig, enhet. Jag tror för övrigt inte att Katolska kyrkan kommer att styras av påven i framtiden».

Brytningspunkter mellan folkkyrka och frikyrka i de senaste lärosamtalen

Två välkända opinionsbildare inom SMK, Bernt Jonsson och Helen Friberg-Olsson, publicerade år 2002 en ekumenisk önske-prioriteringslista för SvK - »Vad bör övriga samfund i ekumenisk anda önska för SvKs fortsatta utveckling?»:

- 1 En avveckling av territorialförsamlingen.
- 2 En nedmontering av det partipolitiska inslaget i valet av styrande organ.
- 3 En uppgörelse med de icke-teologiska faktorer från enhetskyrkans dagar, som nu i teologisk dräkt försvårar det fulla erkännandet av andra kyrkors ämbeten.
- 4 En tydligare och starkare roll för lekfolket, »de vanliga kyrkotillhöriga».
- 5 Ett starkare medvetande om kyrkans/kyrkornas profetiska roll i samhället.*^

Ovanstående förslag är representativa för den mer genomarbetade ecklesiologiska och ekumeniska hållning som samfundens ledarskikt representerar. De är frågeställningar på den nivå som seriösa lärosamtal bör bearbeta.

Den första ofSciella överenskommelsen mellan SvK och frikyrkosamfunden gällde Metodistkyrkan i Sverige. Samtalet ledde fram till ömsesidiga erkännanden av prästämbetet, 1993.*' I ungefär 40 år har SMF/SMK och SvK fört samtal som offentliggjorts i viktiga rapporter.*'' Under denna period har SMF/ SMK allt tydligare markerat sin ekumeniska samhörighet med den svenska folkkyrkan. Parallellt har SMF/SMK medverkat i de frikyrkliga försöken att minska antalet trossamfund i vårt land och har i hög grad medverkat till den lokalekumeniska församlingsrörelsen i och med att många missionsförsamlingar uppgått i förenade församlingar."'

Nödvändig bakgrund till SMF:s ekumeniskt dubbla roll utgör de många inomfrikyrldiga enhetsförsök som misslyckats eller bilagts men som på nytt detta år 2008 är högaktuella.*'' En väsentlig faktor i de frikyrkligas gemenskap är SB:s »mellan-position» där djup samhörighet mellan MK, SB och SMK ständigt komplimentats av relationen till framför allt ÖM, numera EFK. Tyvärr måste denna viktiga pusselbit förbises i denna artikel.*^ En ytterligare notering om SB; Aren 1998-2000 arbetade SB och SvK i en dialog som, utifrån sitt historiska arv, ville skapa ökad förståelse och skapa ömsesidig respekt och öka förutsättningar för samverkan på olika nivåer. På SB:s initiativ återupptogs en informell lärodialog 2005 där kyrkorna erkände varandras dop och överlade om SvK:s hållning till SMK:s nära lokala samverkan med församlingar och pastorer inom SB. SvK:s kyrkostyrelse föreslog SB i febr 2007 »officiella samtal om ett närmare samarbete och en eventuell överenskommelse ...» En samtalsgrupp är under arbete."'

SMF:s antog en ny konstitution 1999 och 2000. 2003 års konferens beslutade om namnbyte och utgav ny *kyrko-handbok?*" Ar 2004 offentliggjorde SMK två ekumeniskt viktiga dokument. *Ekumenisk handlingsplan* samt *Förslag till överenskommelse om kyrkogemenskap Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan?*"

Jag använder nu endast SMK/^ *ekumeniska handlingsplan* och *Förslag om kyrkogemenskap 2004 me-*

dan handbokstexten endast utnyttjas indirekt. *Missionskyrkans ekumeniska handlingsplan 2004* klargör den ekumeniska målsättningen gentemot fyra samfundspartners. Ett långsiktigt visionärt perspektiv avser *samgående* med MK och SB, dock utan tidsplan. Ytteligare ämnar SMK utveckla *kontakterna* med Pffs och EFK utifrån de gemensamma församlingarnas behov. I förhållande till SvK uttrycks vilja till *kyrkogemenskap*. De här kursiverade begreppen *samgående*, *kontakter* och *kyrkogemenskap* ger prioriteringsmässiga signaler. Att i efterhand pröva i vilken grad SMK:s ekumeniska hållning förverkligas är alltför tidigt att uttala sig om. Vi går nu direkt på relationen till SvK.

Förslag till överenskommelse om kyrkogemenskap uttrycker en mer långtgående ambition än tidigare dialoger. Förslaget gäller inte *kyrkoimion*, dvs samgående mellan de båda kyrkorna, men väl en *kyrkogemenskap* som kan underlätta den gemensamma evangelisatoriska utmaningen lokalt och regionalt." Ett samarbetsråd mellan SvK och SMK tillsattes 1995 vars arbete resulterade i att 2004 åts kyrkokonferens respektive kyrkomöte beslutade om ett *Förslag till överenskommelse om kyrkogemenskap* mellan de två. Efter remissförfarande och bearbetningar beslutade 2006 års kyrkokonferens respektive kyrkomöte i enlighet med förslaget:

Att erkänna varandra som apostoliska kyrkor med en gemensam bekännelse av den apostoliska tron och gemensam förståelse av sakramenten, att erkänna varandras vignings- respektive of dinerade tjänster samt att erkänna den personliga och kollegiala tillsyn som utövas i respektive kyrka som en tjänst för enheten i Kristus.^{1^}

Samarbetsrådet tolkar detta som »ett dynamiskt betraktelsesätt» och föredrar att »inte lägga överdriven vikt vid tidigare ekumeniska tillkortakommanden.»" En gemensam överensstämmelse i samhälls-, tolknings- och internationella frågor anses föreligga i det att båda kyrkorna samverkar inom Sverige. Båda

samfunden sägs vara rikstäckande och har, enligt tapparren, starka ekumeniska drag och tar »sin utgångspunkt i en luthersk tradition».* Denna ensidiga konfessionella utsaga är anmärkningsvärd, för att inte nämna likartad analys i SKR:s utredning *Kyrkor i samtal 2005*:

Den historiska gemenskapen i den nyevang-eliska väckelsen från 1850-talet, som bröts sönder för 125 år sedan i delningen mellan det inomkyrkliga EFS och »de fria lutheranerna» i SMF, har därmed börjat återuppstå. Den här gången går man samman dels lokalt i en gemensam spiritualitet, dels nationellt via samtalen mellan SvK och SMK.*

I överenskommelsen hoppas man att kyrkogemenskapen framför allt skall »öppna möjligheten för lokal samverkan» med tillägget: *f>där förutsättningarna finns och personliga relationer uppstår*. [min kurs]. Med dessa förutsättningar utvecklas ett grundmönster som innebär »att de båda kyrkorna önskar markera vägen till enhet. Men det är lokalt enheten skaU förverkligas»." I olika sammanhang exemplifierar SMK den lokala samverkan med SvK som redan existerar, allra tydligast i *Kyrkor i samtal*. Ekumenisk samverkan med organisk enhet som mål mellan frikyrkosamfunden och SvK har mött fler-faldiga svårigheter gällande teologi, spiritualitet och kytkotätt. Denna problematik kan måhända antydast av tillägget: »och inte lägga överdriven vikt vid tidigare ekumeniska tillkortakommanden.»"

Gällande dopets teologi och praxis sägs stor samsyn råda, speciellt med hänsyn till SMK:s nya kyrkoordning och handbok. En gemensam sakramental förståelse av dop och nattvard sägs föreligga mellan SvK och SMK:

Båda samfunden har en sakramental syn på dopet och hävdar att den som döps därigenom inlemmas i kyrkans tro (fides ecclesia, fi-des quae) samtidigt som den döptes personliga gensvar - tro - betonas (fides quo).*

De två »stötestenar» som uppmärksammas i BEM-debattens spår anser man sig ha övervunnit.

dvs SvK:s praktiserande av s k urskillningslösa dop samt SMK:s omdopspraxis.* Båda dessa utsagor bör tolkas mer som förhoppningar än som faktaredovisning. Vad gäller SMF/SMK:s omdop har visserligen den nya kyrkoordningen sökt avvärja möjligheterna till omdop. Samtidigt sägs att det för SMK är främmande »att skriva regler i frågor som dessa utan att man läknar med bred anslutning av församlingar och pastorer till den riktning som kyrkan valt.»

Enligt min tolkning kvarstår de klassiska skiljaktheterna mellan SMK och SvK gällande dopets relation till medlemskap/tillhörighet samt kyrkosyn: »Medlemskap i SvK erhålles genom dopet. Även den som är odöpt kan tillhöra SvK i avvaktan på dop.»¹⁰⁰ Dopet är alltså grund för kyrkotillhörighet i SvK me-, dan SMK står fast vid sin historiska grundsyn: »Dop-handlingen är inte direkt kopplad till det formella medlemskapet i den lokala församlingen.»

Det råder inget tvivel om att SMK på olika sätt förstärkt sin dopteologi och framhåller trons och dopets samhörighet. Dessutom poängteras ett tydligt processtänkande: »Dopet är en del av vägen in i kyrkan och hör samman med livslång växt i Kristus.» Det behöver ständigt bekräftas och den tjadli-gaste bekräftelsen sker »i vägens sakrament», nattvarden.¹⁰¹ När dopets gåva emellertid sätts in i det totala krfistenblivandets perspektiv har SMK inte förmått att ta det avgörande steget. Tvärtom markeras att medlemskap ej grundas på dop:

Församlingen består av dem som i tro och förväntan svarar ja på Guds inbjudan till det nya livets gemenskap ... Detta är uttrycker för att det kristna livet och tton hålls samman av sitt centrum, Jesus Kristus, och inte av sina gränser.

SMK fasthåller alltså vid den s k historiska ståndpunkten med tron och bekännelsen som enda krav för medlemskap: »Församlingen inbjuder som medlem var och en som vill bekänna Jesus Kristus som Herre och Frälsare.»¹⁰² SMF/SMK har velat se sin praxis med dop i två former som ett ekumeniskt brobyggande vilket understryks på nytt: »SMK vill med sin öppenhet för

Guds handlande i olika doptraditioner söka uttryck för en försonad mångfald.»¹⁰³ Både barnvälsignelse, barndop bör åtföljas av ett kateku-menat. Sambandet mellan dop, tro och medlemskap bör, enligt *Kyrkohandboken* aktualiseras bl a genom dopbekräftelse, som samfundet rekommenderar kan ske vid olika tillfällen. Konfirmationen nämns som ett lämpligt tillfälle för aktualisering av dopets sakrament.¹⁰⁴ Införandet av dopbekräftelse är sannolikt ett medvetet försök att stävja »själavärdande» omdop.

Ledande representanter från SMK har varit mycket positiva i sin tolkning av vad en kyrkogemenskap kan innebära.¹⁰⁵ Den tidigare nämnda *Liv och rörelse, SMK-.s historia och identitet* bekräftar utan tvekan församlingens och samfundets ecklesiologiska grund som en bekännelsens kyrka, med min argumentering, en frikyrka som vill vara så fri och öppen, så som vi lärt känna den. Den möjliga försvagning av församlingens formella gränser som denna öppenhet kan innebära kvalificeras kristologiskt i högre grad än i den gamla troendeförsamlingens modell: »Församlingen hålls samman av sitt centrum, Jesus Kristus, inte av sina gränser.» En kommentar har tillfogats i vilken SMK:s goda själavårdsmiljö igenkänns:

Gud ensam vet vilka som är de kristna. Genom Guds ord, dopet och nattvarden inbjuds var och en som vill följa Kristus och växa i tro att dela församlingens liv och gemenskap.*¹⁰⁶

Jag ser i den nya kyrkoordningen och handboken samt i de strukturella förändringar som ägt rum sedan slutet av 1990-talet en förstärkning av *församlingen som sakrament*. Vad gäller formell bekännelse är svaret från de officiella dokumenten entydigt: SMK som kyrka ansluter till den nicenska bekännelsen.¹⁰⁷

Om läsaren finner min genomgång av denna historiska överenskommelse mellan SMK och SvK nedtonad och pessimistisk finns förklaringen i min förståelse av SMK:s dubbla ekumeniska roll. Alla ekumeniska steg mot enhet är ovärderliga men deras konsekvenser bör ses i ett större sammanhang.

Likaså finns min tolkning av fidiK- respektive frikyrkornas grundläggande kyrkorättsliga villkor som en grundläggande faktor.

Överenskommelsen mellan SMK och SvK blev sommaren 2008 på nytt aktualiserad. Så skedde genom att Dag Sandahl m fl motionerade till årets kyrkomöte om SvK:s överenskommelser med dels Metodistkyrkan i Sveriges dels med SMK.¹¹ De bör enligt motionärerna läggas på is med hänsyn till de tresamfundssamtal som MK, SB och SMK återupptog 2004. Elät är några noteringar om frikyrkodialogen på sin plats. Det redan nämnda och citerade dokumentet *Gemensam framtid?* 2008 har en innehållsdiger undertext:

en rastplats för eftertanke på vandringen med Baptistsamfundet, Metodistkyrkan och Missionskyrkan. Red P M Selinder, Anders Svensson, Karin Wiborn. Samarbetsrådet mellan MK i Sverige, SB och SMK, 2008.

I juni 2008 samlades de tre äldre frikyrkosamfunden respektive års- kyrkokonferenser i Göteborg där både separata och gemensamma förhandlingar förekom. De olika kyrko- och samfundsstyrelserna överlämnade till sina beslutande konferenser en *av-siktsförklaring* i ÖT beslut vid 2009 års konferenser. De tre samfunden fattade likalydande beslut om bearbetning i församlingarna av rapporten *Gemensam framtid? sz.mt* uppdrog åt respektive styrelse att fortsätta beskriva vägar i den gemensamma enhetsprocessen. Ett konkret beslut om bildandet av ett nytt trossamfund har sålunda inte skett, men olika gemensamma arbetsgrupper bearbetar nu de olika frågorna.

Rubriker i samfundspressen som: »Alla tre sa ja!«, »Grönt ljus för gemensam framtida, »Helig otålighet vid långa och livliga baptistförhandlingar» speglar en ny förväntans ton.¹² De tre samfundsföreträdarna, Göran Zettergren, Karin Wiborn och Anders Svensson, bekräftade med ord och geniunt allvar sin gemensamma ekumeniska beredskap och trygghet i tre Tv-sända konferensandakter under sept 08. Err

djupgående och tålmodigt förarbete har skapat denna nya grundtrygghet.

Tillbaka till sk bekännelsestroga lutheraner. SvK:s läronämnd säger i sitt yttrande inför kyrkomötet 2008 att vare sig SvK:s eller andra kyrkors ekumeniska relationer är statiska. »En ny ekumenisk utveckling kan vara möjlig utan att en tidigare överenskommelse därigenom blir ogiltig. Kyrkomötets ekumeniska utskott gick ett steg längre i sitt förslag om avslag:

Att det nuvarande läger i samverkan mellan de tre kyrkorna om bildandet av ett nytt samfund inte bör leda till att Svenska kyrkan upphör att dra konsekvenser av de nu gällande ekumeniska överenskommelserna.

Ekumenikutskottet avgav ett imponerande bakgrundsmaterial till sitt yttrande med presentation av SvK:s överenskommelser med MK, SMK och SB samt tresamfundens dokument *Gemensam framtid?*¹³ ÄT nämns även det glädjande faktum att SvK/SMK:s överenskommelse resulterat i 36 lokala avtal samt att ytterligare några är långt komna i förberedelserna av implementeringen.¹⁴ Vi kan här konstatera att avtalets och dåvarande ärkebiskop Hammars starka betoning på den *lokala* nivån nu förbereds och förverkligas. Ett observandum är att överenskommelsen mellan SvK och SMK slutfördes under Anders Wejryds tjänst som ärkebiskop.

Slutappell

Inom frikyrkosamfunden har bl a de förenade församlingarna sökt förverkliga New Delhis utmaning om »alla på samma ort» och sett sig som påtryckargrupper inom trossamfunden. Talrika motioner har skrivits till de olika samfundskonferenserna för att inte nämna det stora antal artiklar och intervjuer som återgivits i den kristna pressen. En av ÖM/EFK:s viktiga teologer, Sune Fahlgren, har i olika sammanhang talat för en fördjupad [frikyrklig] församlingssyn och praxis:

Kyrkan är Herren Jesus Kristus synliggjord och inkarnerad i världen. Det innebär att den

är både struktur och skeende, både redskap och tecken, både uppdrag och existens.

Han tolkar vårt postmoderna samhälles pluralism, relativism och konsumism som utmaning och möjlighet. Mångfald, tolerans och relativism kan vara goda förutsättningar för ett förverkligande av församlingen som »communio», som vardagsgemenskap och delaktighet. »Ort« bör nytolkas inte enbart som en geografisk bestämning, utan som en sociologisk.* Något som redan världskyrkomötet i Indien gjorde:

Varje kyrka och varje kristen hör Kristus till. Då vi tillhör honom är vi genom honom bundna till kyrkan och till kristna allestädes och i alla tider. De som är ett på en och samma ort är samtidigt ett med de troende på alla orter."

Utifrån de misslyckanden som församlingar och samfund upplevt tecknar Fahlgren ett sårbarhetens ideal:

Vi frikyrkliga är inte längre så präktiga. Allt mer framträder också vår mänskliga svaghet. Sår läggs till sår ... Diakoni är inte längre att hjälpa varandra utan ömsesidighet. (Jes 58:6-12)"

Fahlgren ser den rikedom av redskap som frikyrkligheten redan äger, geografiskt strukturerade kretsar och verksamhetsgrupperingar, som kan tolkas och fungera som baskommuniteter, dvs till förnyelse av det allmänna prästadömet. En stark accent på församlingens kollektiva kallelse kräver ett förnyat ledarskap.

Jag delar övertygelsen att delaktighet och demokrati eller den gamla tudelningen mellan ande och organisation inte handlar om motsatser utan mycket väl kan komplettera varandra. Församlingen som skeende är både något ogripbart och evigt, är gemenskap och mission. Ur skeendet härleds strukturen och organisationen." En inkarnatorisk förståelse av

församlingen, inte minst med en sakramental genomlysning, understryker församlingen som ett Guds verk där Anden genom lärjungarna ges frihet att tjäna, inte bara inbördes, utan i världen. En sådan förståelse av kyrkan tror jag merparten av kristna bekännare och sökare i vårt land kan bejaka.

En alltför accentuerad ecklesiologisk polarise-ring av begreppen folk- och frikyrka kan leda vilse. En nyligen aktualiserad faktauppgift har gett mig anledning att tänka över vår SvK:s och frikyrkighetens ödesgemenskap. I samband med Uppsala missionsförsamlings 25-årsfirande av sin nya kyrka skriver tidigare riksantikvarien Sven Lundkvist om bygdens historiska arv. Inom några mils avstånd fanns tidigare missionshus med stort ungdomsarbete i då tätbefolkade områden, t ex i Järlåsa, Vänge, Åland, Skogstibble, Läby, Balingsta, Dalby, Ramsta och Uppsala Näs. Samtliga dessa kapell och bönhus är nu försälda eller rivna och medlemmarna har uppgått i cityförsamlingen i Uppsala. Endast ett sommarhem vid Mälarens strand finns kvar med levande fr a sommaraktivitet. Många av bygdens missionsförbundare [och baptister] har genom åren önskat finnas med i både SMF:s tidigare rika verksamhet och i kyrkoförsamlingarnas gudstjänstverksamhet.

I en helt ny situation där bygdens förortskaraktär tydliggörs, i en tid där människor hårbärgerar både sekularisering och andliga behov, vad händer, vem tar ansvar? Två kyrkoförsamlingar med några få präster och anställda som uppenbart gör sitt yttersta för att betjäna de människor som förhoppningsvis tillhör SvK! Men den gemensamma kallelsen att vara en fri och öppen kyrka för alla som behöver Guds nåd har inte återkallats. Räcker det med några ekumeniska gudstjänster per kvartal och i bästa fall gemensam konfirmandläsning? Kan de fria samfunden och den evangelisk-lutherska folkkyrkan finna varandra i öppenhet och ömsesidighet - på ett förnyande sätt? Så hjälpe oss Gud!

En friare folkkyrkas relation till de traditionella fi-kyrkosamfunden ¹⁴

Författaren

ULLA BARDH är pastor i Svenska baptistsamfundet, ffon disputerande under våren 2008 i Icyrkovetenskap vid Uppsala universitet på avhandlingen *Församlingen som sakrament* (Libris 2008).

Noter

1. Bardh 2008.

2. Förkortningar: EFK = Evangeliska frikyrkan, MK = Metodistkyrkan, SAM = Svenska alliansmissionen, SB = Svenska baptistsamfundet, SMF/SMK = Svenska missionsförbundet/kyrkan, SvK = Svenska kyrkan, ÖM = Örebromissionen.

3. Jag ansluter mig till Sigbert Axelsons motivering i *Tro&Liv* 2008:1 samt Valsätrakyrkans teologgrupps uttalande i *Tro&Liv* 2008:3-4, s 36E

4. Bardh 2008, s 317-319.

5. Jarlert 2001 och Bexell 2003.

6. Observera att lagtexten, i motsats till kyrkoordningen, ej hävdar kyrkans episkopala natur.

7. Erikson m fl 2005, s 2t.

8. Kyrkoordning. Antagen av kyrkomötet 12 juni 1999. Föregångare är närmast 1571 års kyrkordning, 1686 års kyrkolag och 1992 års kyrkolag, samt Lag om Svenska kyr-

kan, 1998:1591 samt lagarna för församlingsstyrelse 1930,

1961, 1982, 1988.

9. Baptistättlingen Arthur Engberg hävdade utifrån uppsalafilosofen Axel Hägerströms förståelse av religionen, att SvK enbart var en statsreligion och hans ambition blev att förmå det socialdemokratiska partiet att »förvandla kytkan till en rent kulturell-religiös statlig institution».

10. Thidevall 2000, s 22.

11. Dahlman, E-brev 2004 12 04, hos författaren.

12. Också Nathan Söderblom gav uttryck för en dubbel hållning. Han tillstår »tidigare >ovisshet< från kyrkans sida

mot de fria samfunden men söker nu endräkt och samverkan byggd på inbördes erkännande: uppriktiga hjärtan

bland de frireligiösa lika väl som hos kyrkans övertygade medlemmar vilja enhet«. Enligt Staffan Runestam ser

han dem inte som sekter utan som »religiösa värmehärdar

och brödraskap» i den kristna gemenskapen. Han önskade inte att ftkyrkomedlemmar skulle uttåda ur kyr-

kan. Han såg »den frireligiösa rörelsen» - främst avseende

SMF - som en lekmanarörelse inom kyrkan. »Båda ha gott om utrymme och behöva icke stå varandra i vägen.» Runestam 2004, s 125.

13. Wadensjö var biskop i Karlstads stift åren 1986-2003, Jonas Jonson i Strängnäs stift åren 1989-2005, Biörn Fjärstedt i Visby stift åren 1991-2003 samt Anders Wejryd i Växjö från 1995-2006 då han blev ärkebiskop.

14. *Sändaren* 1993:35. Enligt författaren är artikeln »en ren intervju» speciellt de delar som citeras här ovan. »Jag försökte inte pressa Wadensjö i någon riktning. Han fick läsa igenom den färdiga intervjun och hade ingenting att invända.» (E Lindbeig, E-brev 2004-11-22, hos författaren.)

15. Nilsson, 1993.

16. Fjärstedt, 2000, s 31-32.

17. Göran Gunner i *Tro&Liv* 2008:1, s 11-16.

18. Weman 2004, E-brev 2004 11 24, hos

författaren.

19. *Begravningslag* 1990:1144/1999:306 samt *Lag om kulturminnen mm*, 1988:950/1999:304.

20. Engström 1995.

21. Fjärstedt 2000, s 31-32. Ingen av min avhandlings trettio informantet har dock varit kyrkopolitiskt engagerade.

22. Se t ex teologisk kommentar av biskop U L Ullman, i: Bexell 1987,5860^.

23. Riksdagsbeslut 1926 tillförsäkrade frikyrkopastorer rätt att officiera vid jordfästning utan att konfirmation av ptäst i SvK krävdes. Likaså kunde SvK:s byggnader upplätas i vissa fall för exempelvis frikyrklig begravning. Enligt Bergsten 1995 (s 46) anmäldes konflikter angående upplåtande av kyrka till Frikyrkliga samarbetskommittén. Den frikyrkliga kritiken är en spegling av den s k Myrbergiska kyrkosynen. Se Hessler 1964, s 230 ff.

24. Reimers 1995.

25. A a, s 271 ff.

26. A a, s 255.

27. Se summering av dopanalysen, Bardh 2008 kap 9.2.9-9.2.11 samt 10.3.2.

28. A a, kap 8.1.2.

29. En informant anser och hoppas att en mer jämbördig utbildning för alla trossamfunds pastorer/präster

skulle minska SvK:s förmenta överläge i ämbetsfrågan. A a kap. 8.3.5.

30. *Gemensam nattvard i<>7'i*.

31. Kyrkoordning - med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan 1999, kap 17 § 16, s 78.

32. Thidevall i E-brev och telefonsamtal 2006-03-03.

Thidevalls avhandling *Kampen om folkkyrkan* 2000, har stort kunskapsvärde för frikyrkliga läsare. Vid intervju-tillfället ovan var han stiftsadjunkt/församlingsdoktor i Strängnäs stift, numera biskop i Växjö stift.

33. En viktig funktion före år 2000 var utnämningssrät-

ten. Av tre nominerade biskopskandidater hade staten ti-

digare en tredjedel av makten genom sin rätt att utnämna

en av tre föreslagna kandidater. Ett exempel på »statsappa-

ratens» ovilja till minskat inflytande utgör, enligt Tomas

Ekstrand, kammarkollegiets motstånd gällande förslaget

att SvK skall förvalta den kyrkliga egendomen, den s k kronodonationen.

34. *sou2008:2*, s 6.

35. *Svensk kyrkotidning* ^ooy.^j^.-;.^ speglar olika perspektiv på demokratibegreppet och på SvK:s demokratiutredning. Historikern Ulrika Lagerlöf Nilsson formulerar frågan: »Ar de personer som finns och har funnits på de ledande positionerna inom kyrkan representativa för folk i allmänhet, eller utgör de en homogen grupp, en egen maktelit, som tenderar att vara avskild från övriga samhället?», s 415-417.

36. Bergman 2005, s 418-417 samt Skogar 2005, s 421-423.

37. Metodistkyrkan i Sverige Centralstyrelsens skrivelse till kyrkomötet, CsSKr 1993:5.

38. Martling 1958.

39. Swedberg 1992, s 25-26.

40. fiammar intervjuad av Erik Lindberg, *Sändaren* 1999:24. Hammars argumentation bygger på missionsförbundares dubbla medlemskap som han tolkar som en

»signal att våra samfund ska gå ihop».

41. E Lindberg 2001. Svenska kyrkan hoppas på leddol-

ket, intervju med KG Hammar, *Sändaren* 2001:2.

42. *Sändaren*, ledare 2000:2.

43. Svenska kyrkan, Metodistkyrkan i Sverige, samtal under åren 1979-1985 samt 1990-1991 eller Centralsryrelsens skrivelse till Kyrkomötet, CsSKr, 1993:5.

44. *Samtal om Samverkan* 1971, *På väg mot en kyrkogemenskap* 1990, *Guds kyrka och en levande församling* 1995-

45. Vid årsskiftet 2006 hade SMK 61769 medlemmar och är representerat i 143 av de sammanlagt 165 gemensamma församlingarna. SB med sina 17000 medlemmar kommer på andra plats med

representation i 108 gemensamma församlingar. Jfr *Gemensamma församlingar*, Sveriges kristna råd [stencil], 2007.

46. *Gemensam grund i<)>6^*. *Gemensam vägi<)>6'&*. *Gemensam tro* 1995, *Gemensam famtid*%00 %.

47. Se Lagergren 1994, Bergsten 1995, Bardh 2008 kap 1.3.2, Amell/Sehnder, 2005.

48. *Utmaningar och möjligheter. Rapport från ett officiellt samtal mellan Svenska baptistsamfundet och Svenska kyrkan* 2000 samt Svenska kyrkans kyrkostyrelsens protokoll 2007:4, 2007-06-15.

49. Kyrkohandboken har för första gången godkänts av kyrkostyrelsen. Det kan tolkas som ett tecken på en tydligare kyrkoidentitet, trots samfundets bevarade kon-gregationalistiska grundstruktur.

50. Ekumenisk handlingsplan för SMK 2004, Förslag till överenskommelse om kyrkogemenskap Svenska kyrkan och Svenska missionskyrkan, 2004. SvK/SMK (stencil) . Slutligen utkom våren 2007 en ny samfundshistoria. *Liv och rörelse. Svenska missionskyrkans historia och identitet* med Hans Andreasson som redaktör.

51. *Förslag till överenskommelse om kyrkogemenskap* 2004, s 12-13. Kyrkogemenskap definieras enligt Leuenbergkonkordin: »Att kyrkor med olika bekännelseståndpunkt, på grundval av den vunna överenskommelsen i förståelsen av evangeliet, erbjuder varandra gemenskap i ord och sakrament och eftersträvar största möjliga samordning i vittnesbörd och tjänst i världen». [Fagerberg 1987- s 158.]

52. A a, s 67.

53. Metodologiskt avisades den väg som Leuenberg-konkordin rekommenderade på 1970-talet (Fagetberg 1987, s 155-159). Det är nu Borgåöverenskommelsen som får stå som ekumenisk modell. (Samtal mellan anglikanska och lutherska kyrkor, 1993).

54. Jämför tidigare officiella utsagor om SMF/SMK:s dubbla rötter i reformert respektive luthersk tradition. SMF:s reformerta arv har betonats av t ex Lars Lindberg men inte minst av historikern Sven Lundkvist i *Tro och Gärningar* 2003. SvK:s överenskommelse med MK i Sverige 1993 sägs ha »fått begtänad effekt med hänsyn till MK:s låga numerär». En möjlig överenskommelse mellan SvK och SMK »får oundvildigen en annan, lokal påverkan ... med tanke på att samfunden så ofta verkar sida vid sida».

55. Åmell/Selinder 2005, s 91.

56. Förslag till överenskommelse 2004, s 13.

57. A a, s 13.

58. A a, s 31.

59. A a, s 24, 27-29.

60. A a, s 28-29.
61. A a, s 23.
62. A a, s 24-25. I sin Icommentar till Finslia Icyrkans liritiic angående SMK:s dopsituation liävdade Johan Dalman på 2006 års liyrIcomöte att »man Ican f ö notera att SMK med stöta idiv ät på väg mot ett dopbaserat medlemskap». Dalman 2006, stencil utdelad vid kyikomötet 2006-10-18.
63. A a, s 53.
64. A a, s 24,
65. Förslag till överenskommelse 2004, s 57. »Ett sådant tillfälle [dopbekräftelsen] kan vara då icke tidigare döpta konfirmander döps.» ffär hänvisar arbetsgruppen till en tidigare rekommendation av dopbekräftelse som samtalsrapporten från SB och SvK. Just konfirmationsfrågan riktar uppmärksamheten på SMK:s giundläggande dilemma. Då inget ktav på dop föteligger för konfirmation inom SMK kan denna högtid inte generellt fungera som en dopbekräftelse, vilket samarbetsnämnden också påpekar. A a, s 31.
66. Lars Lindberg skriver: »Det innebär möjligheten att delvis ha gemensamt församlingliv och gudstjänstliv, därigenom att man erkänner varandras dop och ämbeten och deltar i varandras nattvardsfirande. Det betyder kanske gemensamt barn- och ungdomsarbete, musik och ktisten undervisning. Det har till följd ett gemensamt ansvarstagande politiskt och socialt för samhälle och värld, gemensam diakoni och mission. Sådan kyrkogemenskap existerar delvis redan nu.» *Uppsala Nya tidning* 2005-05-15.
67. *Kyrkohandbok for Svenska Missionskyrkan* 2003, s 8.
68. A a, s 214.
69. Sandahl 2008.
70. Framför allt i *Sändaren* 2008:5.
71. Läronämndens ytttande 2008:12y, Eu 2008:2.
72. Ekumenikuskottets betänkande 2008:2, Eu 2008:2.
73. Lokala avtal skall godkännas av respektive domkapitel och av SMK:s kytkosyrelse.
74. *De förenade församlingarna och förändringens vind. Några ecklesiologiska reflektioner* av Fahlgren. Ett bearbetat föredrag vid FSR-konfeiens för gemensamma församlingar i Uppsala, okt 2002. Fahlgren 2002, s 33-38.
75. New Delhi har ordet ..., s 60.
76. A a, s 38.
77. Fahlgren 2002.

Källor och referenser

Personliga e-brev:

- Dahlman, Per, 2004: SvK:s förändrade relationer till staten. E-brev 2004-12-04.
- Dalman, Johan, 2005: Dialog SB o SvK. E-brev 2005-12-08.
- Lindberg, Erik, 2004: Wadensjö, kommentai till artikel i *Sändaren*. E-brev 2004-11-22. Thidevall, Sven, 2006: SvK:s förändrade relationer. E-brev 2006-03-03.
- Wejryd, Anders, 2003: SAM:s 150-årsfirande den 5 jan 2003. E-brev 2003-01-21. Weman, Gunnar, 2004: SvK:s förändrade relationer till staten år 2000. E-brev 2004-11-24.

Tryckta källor:

- Andreasson, fians, 2007: *Liv och rörelse. Svenska Missionskyrkans historia och identitet*. Verbum, Stockholm.
- Avsiktsförklaring föt bearbetning och fördjupning inför beslut vid konferenserna att bilda ett nytt gemensamt kyrkosamfund. Metodistkyrkans kyrkostyrelse, Svenska baptistsamfundets missionsstyrelse. Svenska missionskyrkans kyrkostyrelse. *Sändaren* 2008:6.
- Axelsson, Sigbert, 2008: »>Fri< som i >frivillig< - om friförsamling och frikyrka». *L Tro & Liv* 2008:1, s 17-21.
- Bardh, Ulla, 2008: *Församlingen som sakrament. Dop, medlemskap och ekumenik bland frikyrkokristna vid igoo-talets slut*. Dist. Libtis.
- Bergman, Ketstin, 2005: »Kytka och demokrati». *Svensk kyrkotidning* 2005:34-35.
- Bergsten, Torsten, 1995: *Frikyrkor i samverkan. Den svenska frikyrka ekumenikens historia ipo^ippy* Libris/Verbum, Örebro, Stockholm.
- , 2005a: Frikyrldigt gudstjänstliv. I: I Brohed, s 315—329.
- Bexell, Oloph, 1987: *Liturgins teologi hos U L Ullman*. Stockholm.
- Bexell, Oloph, 2003: *Sveriges kyrkohistoria. Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid*, band 7. Verbum, Stockholm.
- Brohed, Ingmar, 2005: *Sveriges kyrkohistoria. Religionsfrihetens och ekumenikens tid*, band 8. Verbum, Stockholm.
- Dalman, Johan, 2006: *Några kommentarer kring kritiken mot SvK/smk:s överenskommelse*. Stencil utdelad vid kyrkomötet.
- De troendes gemenskap*, 2001: Tre dokument om Evan-

- geliska frikyrkan, om församlingens identitet, uppdrag och organisation: i) EFK:s självförståelsedokument, 2) Ideologiskt grunddokument, 3) Församlingsordningen. EFK, Örebro.
- Ekstrand, Thomas, 2002: *Folkkyrkans gränser. En teologisk analys av övergången från statskyrka till fri folkkyrka*. Verbum, Stockholm.
- Ekumenisk policy och handlingsplan för Svenska Missionskyrkan. Antagen av Kyrkostyrelsen 20 mars 2004*. Svenska missionskyrkan 2004 [stencil].
- Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan*. Svenska kyrkan. Kyrkomötet, Ekumenikuskottets betänkande Eu 2006:1, [sten-cil].
- Engström, Olle, 1995: »Statlig uppbörd av frikyrkoavgifter-Aldrig!« *Sändaren* 1995.
- Eriksson, Anne-Louise mfl, 2005: *Demokratin är en successiv uppenbarelse*. Svenska kyrkans utredningar 2005:2.
- Fagerberg, Holsten, 1987: *Svenska kyrkan i ekumeniska samtal. Evangeliet som förenar*. Verbum, Stockholm.
- Fahlgren, Sune, 2002: »De förenade församlingarna och förändringarnas vind. Några ecklesiologiska reflektioner«. I: *Tro & Liv* 2002:2, s 33-38.
- Fjärstedt, Biörn, 2000: »Lokala pastorala problem - reflexioner ur ett gotländskt stifts perspektiv«. I *Utmaningar och möjligheter. Rapport från ett officiellt samtal mellan Svenska baptistsamfundet och Svenska kyrkan*. Kyrkostyrelsen, Svenska kyrkan och Missionsstyrelsen, Svenska baptistsamfundet 2000.
- Friberg-Olsson, Helen och Jonsson, Åke, 2000: »Myndighetskyrkan blir folkrörelsekyrka?« *Sändaren* 2000:2.
- Förteckning över gemensamma församlingar*. Sveriges Fri-kyrkoSamråd, mars 2007 [stencil].
- Gemensam framtid? - en rastplats för eftertanke på vandringen med Baptistsamfundet, Metodistkyrkan och Missionskyrkan*. Samarbetsrådet mellan MK i Sverige, SB och SMK, 2008.
- Gemensam grund. En skrift om frikyrklig trosåskådning*. SFR/Gummessons, Stockholm 1963.
- Gemensam tro. Ett samtalsdokument från Metodistkyrkan, Svenska Missionsförbundet, Svenska Baptistsamfundet*. Sanctus, Stocldiolm 1995.
- Gemensam väg*. Frikyrldiga studieförbundet - Moderna läsare. Stocldrolm 1968.
- Guds kyrka och en levandeförsamling. Rapport från den officiella samtalsgruppen mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionsförbundet*. 1995 Stocldiolm.
- Kyrkomötet, Läronämndens yttrande 2008: 12y, Eu 2008:2. Svenska kyrkan 2008.
- Kyrkomötet, Ekumenikuskottets betänkande 2008:2, Eu 2008:2. Svenska kyrkan 2008.
- New Delhi har ordet: en bok om Kyrkornas världsråds tredje generalförsamling*. Svenska ekumeniska nämnden 1962.
- Lagergren, David, 1994: *Förändringstid. Kris och förnyelse. Svenska Baptistsamfundet åren ic)^-ic)48*. Libris, Örebro.
- Lindberg, Erik, 1993: »Värmland ser inte Svenska Missionsförbundet som ett särskilt samfund«. Intervju med B Wadensjö. *Sändaren* 1993:37.
- , 1999: »Snart går Svenska kyrkan ihop med Missionsförbundet«. Intervju med KG Hammar, *Sändaren* 1999:24.
- , 2001: »Svenska kyrkan hoppas på lekfolket«. Intervju med K G Hammar, *Sändaren* 2001:2.
- Lindberg, Lars, 2005: »Den ekumeniska rörelsens kris«. *Uppsala Nya Tidning*, 2005-05-15.
- Lindberg, UUa-Mai Ceder, 2001: *Svenska Missionsförbundet och dubbelanslutningen till Svenska kyrkan*, seminarieuppsats. Uppsala universitet, Uppsala.
- Lundkvist, Sven, 2003: *Tron och gärningarna. Svenska Missionsförbundets bakgrund och utveckling till omkring 1890*. Svenska institutet för missionsforskning, 2003, Uppsala.
- , 2008: »Vänge missionshus«, i *Uppsala missionsförsamlings månadsblad* 7.00.1.
- Nilsson, Ingemar, 1993: »Wadensjös beskrivning inte riktig.« *Sändaren* 'iS^y.yj
- Martling, Carl Henrik, 1958: *Natrvardskrisen i Karlstad stift*. Lund
- Reimers, Eva, 1995: *Dopet som kult och kultur Bilder av dopet i dopsamtal och föräldrantervjuer*. Diss Linköping. Verbum, Stockholm.
- Runestam, Staffan, 2004: *Söderblomsstudier* Uppsala.
- Samtal om samverkan: Svenska kyrkan. Svenska missionsförbundet*. Stockholm 1971.
- Sandahl, Dag, 2008: »Svenska kyrkans ekumeniska överenskommelser med Metodistkyrkan i Sverige och Svenska missionskyrkan.« Kyrkomötet, motion 2008:36.
- Skogar, Björn, 2005: »Folkkyrkan och demokratin. Svensk kyrkotidning, 2005:34-35

En friare folkkyrkas relation till de traditionella frikyrkosamfunden _

Swedberg, Bo, 1992: »Biskoplig tabbe», Veckoposten
1992:25-26

Åmell, Katarina och Selinder, Per-Magnus 2005: *Kyrkor
i samtal Rapport om bilaterala dialoger i Sverige.* SKR,
Sundbyberg.